

Nakon 16 godina, okretanje nove stranice

Poštovani čitatelji,

nakon cjelogodišnjeg rada, tijekom još jedne godine obilježene pandemijom i otežanim uvjetima rada, zadovoljstvo mi je u ime Uredništva časopisa studenata povijesti „Pro tempore“ predstaviti vam njegov 16. broj. Otežanost pristupa knjižnicama i arhivima, kao i izostanak kontaktne seminarske nastave, potakli su nas da ove godine – za razliku od ustaljenih praksi – odaberemo **slobodnu temu**. Iako shodno takvom odabiru teme sam sadržaj prati nešto klasičniju kronološku podjelu, ipak je – kao što ćete vidjeti – indirektno sačuvana i **tematska podjela**, zadržavajući tako tradiciju prošlih brojeva časopisa.

Dok je odabir **slobodne teme** tek privremena, vanjskim okolnostima uvjetovana, devijacija od ustaljenih praksi časopisa, ovaj broj ipak donosi jednu važnu i dugoročnu promjenu. Naime, nakon 15 godina uspješne suradnje časopis studenata povijesti „Pro tempore“ više ne izlazi uz potporu Kluba studenata povijesti – ISHA Zagreb. Ovim putem u ime našeg, ali i prijašnjih Uredništva, upućujem zahvalu Klubu na dosadašnjoj suradnji, a istovremeno zahvaljujem i Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu što je od Kluba preuzeo izdavačku dužnost te tako osigurao nastavak rada i aktivnosti našeg časopisa.

* * *

Prihvaćene stručne i pregledne radove te eseje i prijevode ove godine objavljujemo u sklopu četiri **kronološko-tematske cjeline**. Prva cjelina, naslovljena **Od antike do srednjega vijeka**, započinje arheološkim tekstom Marina Buovca o arhitekturi rimskog amfiteatra u Burnumu. Tekstovi koji slijede bave se srednjovjekovnim razdobljem. Tu je, najprije, prijevod teksta dr. sc. Petera Browna – autoru ovim putem ujedno zahvaljujemo na dopuštenju za objavu – koji se bavi usponom i ulogom pustinjaka u kasnoj antici na istočnorimskom prostoru. Nastavljajući sličnu tematsku nit slijedi tekst Marije Antolić i Marije Dizdar Mihaljević koji analizira ulogu glasila u javnom životu srednjovjekovnih dalmatinskih komuna. Konačno, povezujući srednji vijek sa suvremenim dobom, cjelina završava tekstom Luke Atanasovskog u kojem autor obrađuje neomedievalizam, tj. pruža osnovne crte za razumijevanje problema interpretacije srednjovjekovnog imaginarija u današnjoj popularnoj kulturi.

Središnji dio časopisa čine dvije cjeline posvećene periodu ranoga novog vijeka. Najprije nam dolazi simbolično naslovljena cjelina **Suprotiva Turkom – sukob, prostor i mentalitet** u kojoj autori analiziraju različite aspekte iskustva susreta hrvatskog povijesnog prostora i njegovih stanovnika s osmanskim ekspanzijom. Cjelinu je moguće podijeliti u nekoliko podgrupa, od kojih se prva

bavi konstruiranjem narativa o Turcima kao prijetnji kršćanskoj europskoj civilizaciji, kao i odgovorom na tu prijetnju. Prva podgrupa započinje tekstem Martine Barešić koji pruža pregled povijesnih podloga za stvaranje ranonovovjekovnih predodžbi o Osmanlijama, o kojima potom detaljnije saznajemo iz teksta Saše Vukovića na primjeru analize protuturskih govora hrvatskih humanista pred papama. Da njihove riječi nisu ostale samo riječi pokazuje primjer hrvatskih mitronosnih zapovjednika koji su djelovali u protuosmanskim postrojbama, o kojima piše Ivan Mrnarević. Drugu podgrupu čini pitanje junaštva na prostoru Vojne krajine. Tekst Filipa Šimunjaka najprije nas upoznaje s konceptom junaštva na primjeru Kačićeve zbirke Razgovor ugodni naroda slovinskoga, koji potom prati prijevod teksta dr. sc. Henryja Delfinera o životu Nikole Jurišića kao egzemplarnog primjera vojnokrajiškog junaka. Cjelina završava radom Karla Rukavine u kojem autor analizira protuosmansku utvrdu Nehaj kroz prizmu kontinuiteta srednjovjekovne, odnosno noviteteta ranonovovjekovne fortifikacijske arhitekture.

Druga ranonovovjekovna cjelina bavi se *Životom u ranome novom vijeku*, a započinje tekstem Petra Hegedića u kojem autor pruža pregled bioarheoloških istraživanja osteološkog materijala te tako daje uvid u životne uvjete ranonovovjekovnog čovjeka na hrvatskom povijesnom prostoru. Tekstovima Petra Havličeka o šumama Vojne krajine i Luke Petrkača o lovstvu, dotaknuto je i područje ekohistorije kroz analizu međuodnosa čovjeka i prirode. Petar Havliček posvetio se i pitanju trgovine, kao važne ekonomske djelatnosti, na primjeru Varaždina u 17. stoljeću, a cjelinu završavamo jednom aktualnom temom, obrađenom u tekstu Ive Kokića o splitskom lazaretu kao primjeru protuepidemioloških mjera u ranonovovjekovnom Splitu.

Tematsko-kronološki dio časopisa završavamo s 19. i 20. stoljećem koje ujedno možemo vidjeti kao *Vrijeme promjena i propitivanja*. Da promjene nisu uvijek bile lake pokazuju tekst Nike Curić koji obrađuje konzervativnost Bečana tijekom arhitektonske preobrazbe bečkog Ringa, kao i esej o emancipaciji učiteljica Civilne Hrvatske o kojoj piše Melani Škrobar. Objedinjavajući u istraživačkoj temi promjene i propitivanje, nalazimo tekst Mirne Štrosar o mitologizaciji pogubljenja Romanovih te analizu konstruiranja oralnih narativa na primjeru makedonske djece-izbjeglica tijekom Grčkoga građanskog rata Ivane Hadjievске. Cjelinu završavamo s dvama iznimno aktualnim tekstovima. U prvom od njih, u svjetlu nedavnih armensko-azerskih sukoba, Hrvoje Pleić analizira geopolitičku situaciju na Kavkazu kroz prizmu povijesne uloge Ruskog Carstva i SSSR-a u oblikovanju današnjeg stanja. Konačno, tekst Nikole Puljića o propitivanju „Lost Cause“ narativa u filmu *Gone With the Wind* prezentira hrvatskom čitateljstvu jednu, barem u američkoj javnosti, veoma užarenu i osjetljivu temu.

Nova historiografska izdanja u cjelini *Prikazi* predstavili su Marko Babić, Ivan Buljević, Saša Vuković, Ivana Kučinić i Marko Zidarić, a od, nažalost, preminulih profesora i akademskih djelatnika iz Hrvatske i svijeta u rubrici *Necrologia* oprostili su se dr. sc. Tomislav Galović, Lucian Borić i Ivan Buljević. Iznimno nam je drago da se ove godine možemo pohvaliti s čak četiri ostvarena *Razgovora* s istaknutim domaćim i stranim povjesničarima. O problemima i izazovima istraživanja Prvoga svjetskog rata s prof. Hewom Strachanom

razgovarao je Karlo Rukavina. Intervju s prof. Gézom Pálffyjem o važnosti interdisciplinarnosti i jezičnih znanja pri proučavanju hrvatskog ranonovjekovlja, kao i bibliografiju profesorovih radova o hrvatskoj povijesti, priredili su Nikola Ostojčić i Filip Šimunjak. S istaknutom dubrovačkom povjesničarkom Vesnom Miović o važnosti osmanistike i lokalne povijesti razgovarao je Ivan Mrnarević. Konačno, sadržaj ovoga broja završava tekstom o Društvu prijatelja hrvatske glagoljice koji je na temelju intervjuja dr. sc. Tomislava Galovića, dr. sc. Darka Žubrinića i Mirne Lipovac priredila Vanessa Rendić.

* * *

Naposljedku, ovim putem upućujemo zahvalu svima koji su pridonijeli realizaciji broja i pomogli u radu Redakcije. Ponajprije zahvaljujemo svim autorima i prevoditeljima objavljenih priloga, kao i lektorima i recenzentima koji su svojim komentarima i ispravcima podigli njihovu kvalitetu. Posebnu zahvalu upućujemo dr. sc. Filipu Šimetinu Šegviću na njegovoj konstantnoj spremnosti na pomoć tijekom cjelokupnog procesa rada na broju, kao i na poticanju studenata na slanje priloga. Konačno, nadovezujući se na uvodni paragraf, još jednom upućujemo iskrene zahvale Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu na preuzimanju izdavaštva časopisa te na pruženoj financijskoj potpori za realizaciju 16. broja.

* * *

S nadom da će ovdje prezentirani broj biti posljednji koji nastaje u okolnostima globalne pandemije te da će se od idućeg broja bliska i uspješna suradnja profesora i studenata nastaviti u okolnostima neposrednog kontakta i razmjena ideja te tako nastaviti promovirati jednu od temeljnih vrijednosti našega časopisa, predajemo vam njegov 16. broj na čitanje.

Filip Šimunjak,
glavni urednik